

MONTENEGRIN JOURNAL FOR SOCIAL SCIENCES

Volume 8. 2024. Issue 2.

CIP - Каталогизacija у публикацији
Национална библиотека Црне Горе, Цетиње
COBISS.CG-ID 32743952

ISSN 2536-5592

Publisher: Center for Geopolitical Studies

Center for Geopolitical Studies

Časopis *Montenegrin Journal for Social Sciences* upisan je u evidenciju
medija, Ministarstva kulture Crne Gore pod rednim brojem 782.

MJSS
MONTENEGRIN JOURNAL FOR SOCIAL SCIENCES

Volume 8. 2024. Issue 2. Podgorica, December 2024.

The works published in this issue of the MJSS journal were presented at the international scientific conference Intercultural dialogue - migration, integration, minority communities, held on October 18, 2024 in Podgorica as part of the project: Jean Monnet Module for Multidisciplinary studies on integration and migration through intercultural dialogue

Editor in Chief: Adnan Prekic

Editors: Zivko Andrijasevic, Dragutin Papovic, Ivan Tepavcevic, Milan Scekic.

Guest editors: Sonja Spadijer, Dragan Bogojevic

International editorial board: John K. Cox, North Dakota State University, Fargo, UNITED STATES; Tvrтко Jakovina, University of Zagreb, Zagreb, CROATIA; Lidia Greco, University of Bari, Bari, ITALY; Helena Binti Muhamad Varkkey, University of Malaya, Kuala Lumpur, MALAYSIA; Vít Hloušek, Masaryk University, Brno, CZECH REPUBLIC; Adrian Hatos, Universitatea „Babeş-Bolyai” Cluj, ROMANIA; Srdja Pavlovic, University of Alberta, CANADA.

Montenegrin Journal for Social Sciences is indexed in: CEOL - Central and Eastern European Online; ERIH PLUS; Google Scholar; Index Copernicus; CiteFactor; Scientific Indexing Services (SIS); ISRA - Journal impact factor; Electronic Journals Library; ROAD; General Impact Factor; OAJI - Open Academic Journals Index; Slavic Humanities Index.

Proofreading and lecture in English: Danijela Milićević

Proofreading and lecture in Montenegrin: Miodarka Tepavčević

Address: Danila Bojovića bb 81 400 Nikšić, Montenegro;

E-mail: mjss@ucg.ac.me

www.mjss.ac.me

Prepress and print: Pro file - Podgorica

Circulation: 100 copies

Volume 8. 2024. Issue 2. Podgorica, December 2024.

CONTENTS:

- LINGUISTIC ASPECTS OF MINORITIES' INTEGRATION IN MONTENEGRO:
APPLYING EUROPEAN VALUES IN THE CONTEXT OF LINGUISTIC DIVERSITY
Anica BOJIC..... p.196.
- THE INFLUENCE OF ECONOMIC AND POLITICAL FACTORS ON MIGRATION
TO THE EU - CASE STUDY: SYRIA AND LIBYA
Milica DJUROVIC..... p.211.
- TRANSLATION/INTERPRETING IN THE EUROPEAN UNION AND CANDIDATE
COUNTRIES PREPARING FOR MEMBERSHIP: CHALLENGES AND PERSPECTIVES
Olivera VUSOVIC..... p.236.
- MIGRATION ON THE EASTERN COAST OF THE ADRIATIC AS A FUNCTION OF
INTERCULTURAL DIALOGUE - CASE STUDY OF THE MONTENEGRO
COMMUNITY IN PEROJ
Dragan BOGOJEVIC, Adnan PREKIC..... p.268.
- LINGUISTIC-STYLISTIC ASPECTS OF INTERCULTURAL DIALOGUE IN THE
POEM "BANOVIĆ STRAHINJA".
Milena BURIC..... p.286.
- ASPECTS OF GERMAN CULTURAL DIPLOMACY IN MONTENEGRO: A FOCUS ON
EDUCATION
Sabina OSMANOVIC..... p.307.
- THE SECURITIZATION OF MIGRATION THROUGH MEDIA REPORTING: THE
CASE OF MONTENEGRO
Jelisaveta BOGOJEVIC, Radenko SCEKIC..... p.333.
- MONTENEGRO ON THE WAY TOWARDS A UNIFORM EUROPEAN
INSURANCE MARKET: A REVIEW OF THE NEW EU REGULATORY
FRAMEWORK
Milijana NOVOVIC BURIC, Milan RAICEVIC..... p.366.
- HOW DO MONTENEGRIN POLITICIANS TWEET? A CRITICAL ANALYSIS OF
TWEETS DURING THE FIRST 100 DAYS OF THE 44th GOVERNMENT OF
MONTENEGRO
Sonja SPADIJER, Sabina OSMANOVIC, Nemanja STANKOV, Jasmina NIKCEVIC..p.386.

CLASSIFICATION AND ADAPTATION OF LOAN WORDS - LINGUISTIC AND CULTURAL IMPACT Aleksandra BANJEVIC	p.427.
BUDGET AND BUDGET CONTROL IN THE EUROPEAN UNION Gordana PAOVIC JEKNIC	p.456.
THE EUROPEAN UNION AND CONTEMPORARY MIGRATION PROCESSES AND CHALLENGES Vedran VUJISIC	p.467.
THE IMPACT OF CULTURE ON MENAGEMENT PRACTICES IN INTERNATIONAL BUSINESS Marina BANOVIC	p.487.
MIGRATIONS IN LITERATURE AND ART Jasmina NIKCEVIC	p.523.
HABERMAS'S CONSTITUTIONAL PATRIOTISM AS A FRAMEWORK FOR POLITICAL IDENTITY IN MONTENEGRO Dragana DELIC	p.540.

REVIEW

THE SIGNIFICANCE OF INTERCULTURAL DIALOGUE IN ENHANCING MULTIETHNIC HARMONY AND THE POSITION OF ETHNOCULTURAL MINORITIES Igor MRDAK	p.561.
MIGRATION AS SECURITY CHALLENGE FOR EU Milica DJUROVIC	p.565.
INSTRUCTIONS FOR AUTHORS.....	p.570.

Glavni i odgovorni urednik: Adnan Prekić

Urednici: Živko Andrijašević, Dragutin Papović, Ivan Tepavčević

Gostujući urednici: Sonja Špadijer, Dragan Bogojević

Međunarodni uređivački odbor: John K. Cox, North Dakota State University, Fargo, UNITED STATES; Tvrtko Jakovina, University of Zagreb, Zagreb, CROATIA; Lidia Greco, University of Bari, Bari, ITALY; Helena Binti Muhamad Varkkey, University of Malaya, Kuala Lumpur, MALAYSIA; Vít Hloušek, Masaryk University, Brno, CZECH REPUBLIC; Adrian Hatos, Universitatea „Babeş-Bolyai” Cluj, ROMANIA; Srđa Pavlović, University of Alberta, KANADA.

Montenegrin Journal for Social Sciences indeksira se u sljedećim naučnim bazama: CEOL - Central and Eastern European Online; ERIH PLUS; Google Scholar; Index Copernicus; CiteFactor; Scientific Indexing Services (SIS); ISRA - Journal impact factor; Electronic Journals Library; ROAD; General Impact Factor; OAJI - Open Academic Journals Index; Slavic Humanities Index.

Lektura i korektura na engleskom: Danijela Milićević

Lektura i korektura na crnogorskom: Miodarka Tepavčević

Adresa: Danila Bojovića bb 81 400 Nikšić, Crna Gora;

E-mail: mjss@ucg.ac.me

www.mjss.ac.me

Priprema i štampa: Pro file - Podgorica

Tiraž: 100 primjeraka

Volume 8. 2024. Issue 2. Podgorica, December 2024.

SADRŽAJ:

- LINGVISTIČKI ASPEKTI INTEGRACIJE MANJINSKIH ZAJEDNICA U CRNOJ GORI:
PRIMJENA EVROPSKIH VRIJEDNOSTI U KONTEKSTU JEZIČKE RAZLIČITOSTI
Anica BOJIĆ.....str. 196.
- UTICAJ EKONOMSKIH I POLITIČKIH FAKTORA NA MIGRACIJE PREMA EU -
STUDIJA SLUČAJA : SIRIJA I LIBIJA
Milica ĐUROVIĆ.....str.211.
- PREVOĐENJE U EVROPSKOJ UNIJI I DRŽAVAMA KANDIDATIMA ZA ČLANSTVO:
IZAZOVI I PERSPEKTIVE
Olivera VUŠOVIĆ..... str.236.
- MIGRACIJE NA ISTOČNOJ OBALI JADRANA U FUNCiji INTERKULTURNOG
DIJALOGA-STUDIJA SLUČAJA CRNOGORSKE ZAJEDNICE U PEROJU
Dragan BOGOJEVIĆ, Adnan PREKIĆ..... str.268.
- LINGVOSTILISTIČKI ASPEKTI INTERKULTURNOG DIJALOGA U PJESMI
„BANOVIĆ STRAHINJA“
Milena BURIĆ..... str.286.
- NJEMAČKA KULTURNA DIPLOMATIJA U CRNOJ GORI SA FOKUSOM NA
OBRAZOVANJE
Sabina OSMANOVIĆ..... str.307.
- SEKURITIZACIJA MIGRACIJA KROZ MEDIJSKA IZVJEŠTAVANJA: SLUČAJ
CRNE GORE
Jelisaveta BOGOJEVIĆ, Radenko ŠČEKIĆ..... str.333.
- CRNA GORA NA PUTU KA JEDINSTVENOM EVROPSKOM TRŽIŠTU
OSIGURANJA: OSVRT NA NOVE EU REGULATORNE OKVIRE
Milijana NOVOVIĆ BURIĆ, Milan RAIČEVIĆ..... str.366.
- KAKO TVITUJU CRNOGORSKI POLITIČARI - KRITIČKA ANALIZA DISKURSA
TVITOVA TOKOM PRVIH STO DANA 44. VLADE CRNE GORE
Sonja ŠPADIJER, Sabina OSMANOVIĆ, Nemanja STANKOV, Jasmina NIKČEVIĆ str.386.

KLASIFIKACIJA I ADAPTACIJA POZAJMLJENICA LINGVISTIČKI I KULTURNI
UTICAJ
Aleksandra BANJEVIĆ..... str.427.

BUDŽET I BUDŽETSKA KONTROLA U EVROPSKOJ UNIJI
Gordana PAOVIĆ JEKNIĆ..... str.456.

EVROPSKA UNIJA I SAVREMENI MIGRACIONI PROCESI I IZAZOVI
Vedran VUJISIĆ..... str.467.

UTICAJ KULTURE NA UPRAVLJAČKE PROCESU U MEĐUNARODNOM
BIZNISU
Marina BANOVIĆ..... str.487.

MIGRACIJE U KNJIZEVNOSTI I UMJETNOSTI
Jasmina NIKČEVIĆ..... str.523.

HABERMASOV USTAVNI PATRIOTIZAM KAO OKVIR ZA POLITIČKI IDENTITET
U CRNOJ GORI
Dragana DELIĆ..... str.540.

PRIKAZI

ZNAČAJ INTERKULTURNOG DIJALOGA ZA UNAPRJEĐENJE
MULTIETNIČKOG SKLADA I POLOŽAJA MANJINSKIH ETNO-KULTURNIH
ZAJEDNICA.
Igor MRDAK..... str. 561.

MIGRACIJE KAO SIGURNOSNI IZAZOV ZA EU
Milica ĐUROVIĆ..... str.565.

UPUTSTVA ZA AUTORE..... str.570.

Review Paper

EVROPSKA UNIJA I SAVREMENI MIGRACIONI PROCESI I IZAZOVI

Vedran VUJISIC¹

Student, Faculty of Political Sciences, University of Montenegro

e-mail: vedran.vujisic@gmail.com

ABSTRACT:

The subject of analysis in this paper is the impact of the migrant (humanitarian) crisis on the (global) political agenda of the European Union. The aim of the paper is to examine the validity of the assumptions about the unpreparedness and inconsistency of the European Union, in foreign policy frameworks, towards specific and complex phenomena such as migration - while formulating recommendations for more effectively overcoming the challenges that arose from modern migration processes. In the second half of 2015, Europe was hit by an unprecedented wave of migrants, the largest number of which came from Asia - using the Western-Balkan route. This kind of migratory pressure represented a test for the countries that found themselves on the migration route, for the destination countries, but also for the European Union as a whole, endangering some of its basic principles. Also, changes in the political environment of the member states - that is, the rise of political parties from the right side of the political spectrum and the general social tendency to the right, represent an

¹ Vedran VUJISIĆ - Magistrand Socijalne politike i socijalnog rada i Komparativne politike na Fakultetu političkih nauka Univerziteta Crne Gore.

additional challenge for migration policy/s, the European Union as a whole, but also liberal democracy.

KEY WORDS:

Migration; European Union; Humanitarian crisis; Migration policies;

SAŽETAK:

Predmet analize u ovom radu je uticaj migrantske (humanitarne) krize na (globalnu) političku agendu Evropske unije. Cilj rada je da se ispita osnovanost pretpostavki o nespremnosti i nekonzistentnosti Evropske unije, u spoljnopolitičkim okvirima, prema specifičnim i kompleksnim fenomenima kao što su migracije - uz formulisanje preporuka za efikasnije prevazilaženje izazova koji su proistekli iz savremenih migracionih procesa.

Evropa je u drugoj polovini 2015. godine bila pogođena nezabilježenim talasom migranata, od kojih je najveći broj došao iz Azije – koristeći Zapadno-balkansku rutu. Ovakav migratorni pritisak predstavljao je ispit za zemlje koje su se našle na migrantskoj ruti, za zemlje destinacije, ali i za Evropsku uniju u cjelini, ugrožavajući neke od njenih osnovnih principa. Takođe, promjene u političkim ambijentima država članica – odnosno uspon političkih partija sa desne strane političkog spektra i opštedruštvene tendencije udesno, predstavljaju dodatni izazov za migracionu politiku/e, Evropsku uniju u cjelini, ali i liberalnu demokratiju.

KLJUČNE RIJEČI:

Migracije; Evropska unija; Humanitarna kriza; Migracione politike;

UVOD

Migracije, odnosno mehaničko kretanje stanovništva, u savremenom svijetu predstavljaju veoma bitan fenomen, vrijedan pažnje i izučavanja - a posebno zbog toga što su sastavni dio procesa globalizacije.

Kada govorimo o migracijama, a naročito onim koje zbog svoje rasprostranjenosti i brojnosti predstavljaju jedan od najbitnijih tipova kretanja stanovništva, a uzimajući u obzir i razmatrajući savremene migracione procese i izazove koji iz njih proizilaze, ne bi bilo dobro da ne obratimo pažnju na evropski geografski prostor, a u tom kontekstu i na Evropsku uniju.

Pažnja svakako treba biti usmjerena na EU, uzimajući u obzir da ona, kao specifična politička tvorevina, jednim dijelom (pokušava) ograničiti samostalno odlučivanje i djelovanje nacionalnih država, a u kontekstu (sprovođenja) migracionih politika.

Evropa je u drugoj polovini 2015. godine bila pogođena nezabilježnim talasom migranata. Te godine najveći broj migranata u Evropu je došao iz Azije, koristeći Zapadno-balkansku rutu. Ovakav migratorni pritisak predstavljao je ispit za zemlje koje su se našle na migrantskoj ruti, za zemlje destinacije, ali i za Evropsku uniju u cjelini, ugrožavajući neke od njenih osnovnih principa.

MIGRANTSKA(E) KRIZA(E) KAO IZAZOV ZA PRINCIP SOLIDARNOSTI I PODJELE TERETA?

Šumanova deklaracija iz 1950. godine navodi solidarnost kao jedan od ključnih principa i ciljeva nove Evropske zajednice za uglj i čelik. Princip solidarnosti ostao je jedan od osnovnih principa Evropske unije i isti podrazumijeva: kako podjelu prosperiteta i razvoja, tako i podjelu tereta među državama članicama.¹

Značaj, a sa jedne strane i obaveznost poštovanja ovog principa za funkcionisanje EU, između ostalog, oslikava presuda Evropskog suda iz 1973. godine, kojom je isti

odbijanje Italije da sprovede zakonodavstvo EU okarakterisao kao „neuspjeh (Italije) da ispuni obavezu solidarnosti” i kao svojevrsan udar na „osnove pravnog sistema Zajednice”.²

Princip solidarnosti i podjele tereta je kasnije ugrađen u osnivačke ugovore EU. U članu 2. Ugovora o Evropskoj uniji (Ugovor iz Mastrihta) solidarnost se navodi kao jedna od vrijednosti koja mora preovladavati u svim državama članicama.³

Takođe je u Ugovoru o funkcionisanju EU u članovima 67. i 80. predviđena podjela tereta između država članica kako bi (EU) stvorila „zajedničku politiku azila, imigracije i kontrole spoljnih granica, na osnovu solidarnosti između država članica, koja je pravična prema državljanima trećih zemalja”.⁴

Član 80. predviđa sprovođenje politika iz Poglavlja slobode, bezbjednosti i pravde u skladu sa „načelom solidarnosti i pravične podjele odgovornosti između država članica, koja uključuje i finansijske obaveze”.⁵

Do tada nezabilježena, migrantska kriza koja je pogodila Evropu u toku 2015. i 2016. godine jeste tema koja je dosta puta bila predmet analize, a pretpostavljamo da će tako biti i u budućnosti. Različite države članice EU su, zapravo, različito tumačile ovaj princip (princip solidarnosti i podjele tereta) što je između ostalog oslikano i u tužbi Slovačke i Mađarske kojom su ove dvije države tražile poništavanje Odluke Savjeta EU iz septembra 2015, a kojom su bile predviđene mjere pomoći Italiji i Grčkoj.⁶

Svakako, različito tumačenje, naročito u ovakvim situacijama, u vezi sa migracionim procesima, dovodi u pitanje poštovanje ovog principa, a uzroke treba tražiti, između ostalog i u tome što ne postoji jedinstvena, koherentna migraciona politika na nivou EU kao kolektiviteta – već je ostavljen prostor pojedinim državama članicama da u većoj mjeri autonomno odlučuju o navedenim pitanjima.

INSTRUMENTI KOJIMA RASPOLAŽE EVROPSKA UNIJA U KONTEKSTU MIGRACIONIH PROCESA

Kako bi se ostvarili ciljevi postavljeni osnivačkim ugovorima, institucije EU obezbjeđuju odgovarajuće mehanizme podrške državama članicama. Ova podrška se može podijeliti, odnosno grupisati u (na) tri segmenta:

1. definisanje zajedničkih politika;
2. formiranje posebnih agencija;
3. formiranje odgovarajućih fondova.⁷

Ključne politike u oblasti međunarodne zaštite i upravljanju migracijama su Šengenski sporazum, Zajednički evropski sistem azila i imigraciona politika.

Evropska agenda o migracijama definiše četiri stuba migracione politike:

1. smanjenje podsticaja za iregularne migracije;
2. spašavanje života i obezbjeđivanje spoljnih granica;
3. jačanje zajedničke politike azila;
4. razvijanje nove politike legalnih migracija.⁸

Sastavni dio Evropske agende o migracijama je i Aneks – Evropska šema relokacije i preseljenja koja na osnovu jasno definisanih kriterijuma određuje kvote za relokaciju i preseljenje iz Italije i Grčke u druge države članice i praktično predstavlja sprovođenje principa solidarnosti.

Migrantska kriza je ubrzala i izmjene u Zajedničkom evropskom sistemu azila koje se ogledaju u promjeni hijerarhije pojedinih pravnih akata u ovoj oblasti. Ono što je bilo predviđeno je da Kvalifikaciona direktiva i Direktiva o proceduri azila, koja reguliše pojedine važne proceduralne institute i čije odredbe su države članice transponovale u svoje zakonodavstvo, postane uredba, odnosno da se ove odredbe neposredno primenjuju od strane država članica.

Zajedno sa usvajanjem uredbe Dablin IV, sistem azila EU bi bio značajno reformisan. Pored sistema azila u toku je i priprema nove Evropske strategije

integrisanog upravljanja granicom koja treba bolje da odražava neophodnost zajedničke akcije u zaštiti spoljnih granica i koja će obezbijediti mehanizam za izvršavanje obaveze solidarnosti i podjele odgovornosti između država članica.⁹

Podrška državama članicama u upravljanju migracijama od strane EASO, FRONTEX i EUROPOL

Vrlo je važno napomenuti da podršku državama članicama u oblasti upravljanja migracijama treba da obezbijede prvenstveno Evropska agencija za podršku azilu (EASO) i Evropska agencija za graničnu i obalsku stražu (FRONTEX), a u okviru svojih nadležnosti, naročito u borbi protiv krijumčarenja i trgovine ljudima i EUROPOL.

Pored stručne podrške i tehničke pomoći koju su ove agencije obezbjeđivale tokom migrantske krize, one su predstavljale i mehanizam za podjelu tereta prihvata velikog broja migranata i obezbjeđivanja spoljnih šengenskih granica.

EASO je organizovao hot spot-ove na mjestima najvećeg ulaska migranata radi njihovog prihvata i registracije uz angažovanje eksperata zaposlenih u službama za poslove azila država članica.¹⁰

Slično tome, FRONTEX je organizovao zajedničke akcije na spoljnim granicama i moru, angažujući graničare iz zemalja čije granice nijesu bile ugrožene. Ove aktivnosti su predstavljale potpunu materijalizaciju i operacionalizaciju principa podjele tereta među državama članicama.¹¹

Iako nije institucionalizovana, Evropska migraciona mreža, kao mreža eksperata u ovoj oblasti iz svih država članica, svojim redovnim i ad-hoc upitima, istraživanjima i izvještajima, predstavlja važan izvor podrške u ovoj oblasti.¹²

Fond za azil, migracije i integraciju (AMIF) (engl. AMIF)

Nikako ne treba izostaviti Fond za azil, migracije i intergaciju koji treba da obezbijedi posebne podsticaje u oblasti upravljanja migracijama.

U skladu sa finansijskim pravilima EU, fond je formiran za period od sedam godina (2014-2020.), a njegova ukupna vrijednost je preko 3 milijarde eura.

Jedan od ciljeva čijem ostvarenju treba da doprinese ovaj fond definisan je kao: „Solidarnost: obezbjeđivanje da države članice EU koje su najviše pogođene migracijama i azilima mogu računati na solidarnost iz drugih država članica EU”.¹³

U okviru AMIF-a su predviđeni posebni finansijski podsticaji za države članice u cilju ispunjavanja obaveza nastalih preuzimanjem migranata, u okviru kvota predviđenih Evropskom šemom relokacije i preseljenja.

Kancelarija za humanitarne operacije i civilnu zaštitu (ECHO)

Pored navedenih mehanizama u okviru sektora unutrašnjih poslova, značajnu ulogu, naročito u slučaju kriznih situacija i humanitarnih izazova, ima Kancelarija za humanitarne operacije i civilnu zaštitu (ECHO). Kancelarija u saradnji sa organizacijama civilnog društva i međunarodnim organizacijama finansira sprovođenje humanitarnih aktivnosti i hitnog odgovora na potrebe nastale usled katastrofa. Pored toga u okviru ove službe razvijen je i mehanizam civilne zaštite kroz koji države članice direktno pomažu drugu članicu koja je u potrebi i koja je aktivirala mehanizam.

DOSADAŠNJI ODGOVOR EU NA HUMANITARNU KRIZU I TOKOVE (PRISILNIH) MIGRACIJA

Evropska komisija je na različite načine, a posebno donošenjem Evropskog migracionog programa u maju 2015. godine, upozoravala na važnost upravljanja migracionim tokovima u Evropi, posebno naglašavajući problematiku neregularnih migracija.¹⁴

Između ostalog, navedenim programom je akcenat stavljen na povećani nadzor i zaštitu spoljnih granica EU, zatim suzbijanje neregularnih migracija razbijanjem krijumčarskih mreža i jačanje Zajedničkog evropskog sistema azila.

Iako se u programu posebno naglašava važnost spašavanja života i solidarnost sa osobama koje traže međunarodnu zaštitu, Evropska komisija ipak nije predložila nikakve mjere ili standarde, a koji bi garantovali da će se izbjeglicama obezbijediti siguran dolazak i transfer.

Jedna od takvih mjera, prema našem mišljenju bila bi npr. uspostavljanje tzv. trajnih humanitarnih koridora do željenih odredišta.

Svi ovi pokušaji EU da riješi izbjegličku krizu u kriznim žarištima, u državama porijekla, zapravo su uticali na ublažavanje ali ne i na zaustavljanje izbjegličkih tokova. Postoje izvjesne šanse da bi se izbjeglički tokovi nastavili, i čak bili intenzivniji, ukoliko bi u zemljama porijekla došlo do pojačanih vojnih intervencija, ili razrješenja sukoba mirnim putem, odnosno održavanja statusa quo.

Ono što ukazuje da EU još uvijek rješavanju izbjegličke situacije ne pristupa sistemski i efikasno, jeste često pominjanje rješavanja izbjegličke situacije u zemljama porijekla, zemljama prijema koje prihvataju najveći broj izbjeglica (Turska) ili u tranzitnim zemljama preko kojih ulazi najveći broj izbjeglica u EU (Grčka) - a malo činjenja u praksi.¹⁵

(AKTUELNI) IZAZOVI EU U KONTEKSTU MIGRACIONIH PROCESA

Izazovi, koji su posljedica migracija, sa kojim su se susrele zemlje evropskog kontinenta i države članice EU su se u velikoj mjeri odrazile na njihov politički segment. Ovo je od država zahtijevalo konkretne unutarpolitičke odluke i sprovođenje obaveza proisteklih iz (kolektivnih) političkih normi EU.

Međutim, desilo se to da je migrantska kriza uzdrmala globalnu političku agendu EU i ogolila njenu nespremnost i nekonzistentnost u spoljnim političkim okvirima prema specifičnim i višestruko kompleksnim fenomenima. Zbog ovoga, EU, na međunarodnom planu pokazuje pad i u diplomatskim okvirima i kapacitetima njene meke moći, dok su unutrašnje krize po ovim pitanjima i nesposobnost EU da ih prevaziđe, razotkrile njene neefikasne strukture i mehanizme.

Ukoliko je riječ o identitetskoj krizi, kako ističe Dostanić, to bi značilo da je opstanak EU pod znakom pitanja i da zavisi od odgovora na krizu sa čijim se izazovima susreće.¹⁶

Mijenjanje političkog ambijenta država

Politički ambijent u mnogim državama je preoblikovan i dolazi do jačanja euroskepticizma i političkih partija i pokreta zasnovanih na nacionalističkim principima i ideologijama.

U Austriji, Njemačkoj, Mađarskoj, Italiji, Poljskoj, Sloveniji i Švedskoj, nacionalističke stranke su postigle značajan politički uspjeh.¹⁷

Političku agendu takvih stranaka karakterišu ekstremni nacionalizam, islamofobija i ksenofobija, rasizam i mržnja prema imigrantima, naročito onima sa Bliskog istoka i sjevera Afrike, ali i religijska netolerancija. Ovo je dovelo do toga da se migrantskoj populaciji daje stigma dežurnih krivaca za sve društvene izazove, počev od socijalnih i ekonomskih problema, pa do nezaposlenosti, kriminala, tranzicije tradicionalnih društvenih vrijednosti, čak i krize porodice.

Ridgren kaže, da se zapravo radi o etno-nacionalističkoj ksenofobiji, čiji je cilj jačanje nacija hegemonizmom, vraćanje tzv. tradicionalnim vrijednostima i uklanjanje iz društva onih grupacija koje, navodno, predstavljaju prijetnju većinskoj populaciji (Rydgren, 2010).¹⁸

Oснаživanje ovakvih koncepata, uz to što je izuzetno opasno, nažalost je bilo olakšano činjenicom da je politika EU, dugo godina bila zasnovana na „izvozu evropskih normi“, a malo pažnje je posvećivano jačanju i ukorjenjivanju ovih vrijednosti u onome što se nazivaju dogme same Unije - kako kaže Abdulajev.¹⁹

Partikularne migracione politike država članica

Državama članicama EU nije zabranjeno sprovesti partikularne (dakle pojedinačne, nacionalne) migracione politike, čak ni onda kada se njima, slobodno se može reći potkopava Zajednički evropski sistem azila. Zbog ovoga dovodi se u pitanje i način daljeg primjenjivanja Dablinske uredbe - ispada kao da je ista suspendovana.

Važno je napomenuti da roba, usluge i kapital u EU (još) uvijek slobodno cirkulišu, ali to očigledno na važi (iako je nekada itekako važno) za kretanje ljudi.

Ukidanjem (ili ograničavanjem) slobode kretanja ljudi ugrožene su zapravo temeljne vrijednosti EU: poštovanje ljudskog dostojanstva, sloboda, demokratija, jednakost, vladavina prava i poštovanje ljudskih prava. Ipak, navedeno može biti tema za brojne druge radove i debate u naučnim krugovima.

Dakle, aktuelna humanitarna hriza predstavlja veliki izazov za EU - a u kontekstu stavljanja na ispit zajedništva i solidarnosti svih država članica u rješavanju izbjegličke krize i poštovanju onih temeljnih, proklamovanih vrijednosti. U kontekstu ovoga treba staviti akcenat i na međusobno povjerenje između država članica, ali i primjenu međunarodnog izbjegličkog i humanitarnog prava - bez čega se ne može ni razmišljati o ublažavanju, a kamoli rješavanju (posljedica) krize.

U postupanju država članica EU prema fenomenu migracija nema uniformnosti i koherentnosti, iako na prvi pogled možda djeluje da postoji jedinstvena evropska politika prema migracijama. Interesi i vrijednosti Unije, čije poštovanje predstavlja važnu komponentu osnivačkih evropskih akata, zamijenjeni su pojedinačnim interesom država članica. Konkretno tretiranje problema migracija države članice više određuju onim što je lična percepcija sopstvene ugroženosti, kako u kontekstu bezbjednosti, tako i u kulturološkom i svakom drugom aspektu. Suočavanje sa problemom savremenih migracija nam zapravo pokazuje da iako je upotrebno i kao fenomen, nacionalna država otpisana - nacionalna država itekako opstaje i pored svih, globalističkih, najava o njenom kraju.²⁰

Migracije su očigledno bile samo okidač reintegracije nacionalne države u globalizovanom društvu EU, koji je ukazao na njenu veliku upotrebljivost na planu zaštite nacionalnih interesa.

Nedostaci sistema izbjegličkih kvota (na nivou država članica EU)

Na osnovu uvida u dešavanja iz prethodnog perioda, da se zaključiti da sistem izbjegličkih kvota u EU, očigledno ne može ravnomjerno da raspodijeli teret i odgovornost u izbjegličkoj situaciji. Ono što smo imali priliku vidjeti je zapravo partikularan i neujednačen pristup država članica zaštiti izbjeglica.

Uz to, EU nema jasno ujednačene standarde i kriterijume za raspodjelu izbjeglica po državama članicama i zapravo je nejasno na koji način će to države članice spriječiti sekundarna kretanja relociranih i premještenih izbjeglica i tražilaca azila.

Sistem izbjegličkih kvota, kako se da primijetiti, zapravo ima značajne nedostatke kako u teoriji - tako i u praksi. U pitanje se dovode njegova efikasnost i primjenjivost, ali je ipak važno istaći kako su određene države (kao npr. *Estonija i Republika Hrvatska*) pristale po ovom sistemu prihvatiti veći broj izbjeglica od predloženog.²¹

Sve ovo ukazuje na to da je Evropski sistem azila potrebno reformisati jer je njegova efikasnost veoma upitna, uzimajući u obzir postojanje ovakvih neefikasnih, razjedinjenih, partikularnih i na samom kraju neadekvatnih politika.

Aktuelna migratnska kriza i njeni aspekti: odnosi Turske i EU

U Turskoj je, 2020. godine, stvorena tzv. tampon-zona za zadržavanje izbjeglica u kampovima što ih je ostavilo u situaciji produžene raseljenosti i nažalost bez (skoro) ikakve perspektive. Značajna sredstva (oko milijardu eura ili više) koja je EU ponudila Turskoj za njihovo zadržavanje na svojoj teritoriji, bila su jedna u nizu ad hoc mjera kojom se problem izbjeglištva odlagao ali nije rješavao.

Uzimajući u obzir neizvršavanje preuzetih obaveza od strane EU i tadašnje prijetnje predsjednika Turske, Redžepa Tajipa Erdogana, da će Turska otvoriti svoje granice prema Grčkoj – Evropi je prijetilo pristizanje novog talasa izbjeglica i to u situaciji dodatno pogoršanoj pandemijom COVID-19 – nova humanitarna kriza.

Dakle, postojala je neka vrsta političke krize na relaciji Turska - Evropska unija, a čiji su razlozi brojni – još 2020. su pokrenute diplomatske aktivnosti: Brisel i Moskva su pregovarale sa Ankarom, koja je bila nezadovoljna situacijom u ratnoj Siriji. Naime: Sirijska vlada je uz pomoć Rusije, pokrenula ofanzivu u Idlibu, utočištu pobunjenika koje podržava Turska.²²

Jedno je sigurno – migranti su bili neka vrsta „socijalne bombe“ koju je Erdogan mogao aktivirati.²³

Jasno je da, u ovo situaciji, ukoliko Grčka i Bugarska ne bi mogle zaustaviti još veći talas migranata, koji se mogao desiti, sljedeće na udaru bi bile balkanske zemlje – koje su se inače jedva nosile sa (prvom) migrantskom krizom.

Naravno, kao prva država članica EU koja bi se našla na udaru, a i kao akter ovog (političkog) sukoba javila se Grčka, koja je isticala da će uložiti sve napore kako bi zaštitila svoje granice, ali kroz to i spoljne granice EU.

Ipak, kako su Grčke vlasti isticale – nije bilo u planu mijenjanje svoje stroge, ali prema njihovim riječima: „korektne“ migracione politike.²⁴

Unija, koja je Grčkoj od 2017. godine dala milijarde eura za prevladavanje migrantske krize, 2020. godine nije bila spremna da kritikuje njene vlasti zbog ilegalnog potiskivanja ljudi preko granice. Ipak, i u Briselu je od Grčke zahtijevana veću transparentnost, naročito od trenutka kada je zatraženo još 16 miliona eura za obalsku stražu.²⁵

Brisel na prethodno izneseni zahtjev odgovara zahtijevanjem uspostavljanja nezavisnog sistema nadzora, kako bi postojala veća transparentnost na morskoj i kopnenoj granici i kako bi se obezbijedilo poštovanje načela pravne države.

KUDA DALJE? PREPORUKE ZA UNAPRJEĐENJE SISTEMA DJELOVANJA I PREVAZILAŽENJE IZAZOVA

U prethodnom poglavlju rada naveli smo aktuelne izazove sa kojima se suočava EU u kontekstu migracionih procesa. Nema sumnje da su ti izazovi brojni i da smo pobrojali i osvrnuli se na samo neke od njih. U nastavku dajemo određene preporuke za unaprjeđenje postojećeg sistema djelovanja i prevazilaženje pobrojanih izazova.

Potpuno je jasno da treba mapirati krizna žarišta u svijetu, ulagati u mjere finansijske podrške izbjegličkim kampovima u trećim državama i sprovesti mjere za napuštanje tih kampova i postizanje trajne integracije u lokalnu zajednicu.

Takođe, trebalo bi dati prednost humanitarnim operacijama spašavanja migranata, prije nego bezbjednosnim i zaštitnim mjerama razotkrivanja i uništavanja krijumčarskih mreža koje sprovodi Fronteks. Uz navedeno naravno treba raditi na tome da se maksimalni uvažavaju preferencije migranata, u skladu sa mogućnostima i njihove socijalne veze sa osobama u državi prijema ili željenoj destinaciji, a posebno u postupku premještaja i preseljenja.

Očigledno je, takođe, da se radi na tome da se uspostave, implementiraju i dosljedno primjenjuju zajednički standardi i da se koordinišu zajedničke operacije EU.

Kako bi ovo bilo moguće, vrlo vjerovatno je da bi trebalo raditi na uspostavljanju jedinstvenog koordinativnog tijela na nivou EU, ili da eventualno tu odgovornost i nimalo lak zadatak preuzme neko već postojeće tijelo EU (npr. Evropska kancelarija za podršku azilu (EASO)).

Naravno, postoji veliki prostor za unaprjeđenje i ujednačavanje kvaliteta zaštite izbjeglica u svim državama članicama EU, naročito na polju politika integracije - naravno opet uz uspostavljanje standarda, modela i pristupa koji su zajednički, slobodno možemo reći uniformni za sve države članice.

U kontekstu mana i nedostataka kvotnog sistema evidentno je da treba prvo osmisliti, a nakon toga implementirati neki efikasniji sistem raspodjele tražilaca azila i izbjeglica po državama članicama. Da li će to biti opet sistem kvota, je već pitanje koje otvara brojne debate, ali svakako bi takav sistem trebao da bude na prvom mjestu brži, jednostavniji, a uzimajući u obzir poljuljanu i opterećenu ekonomiju u vremenu pandemije COVID-19 i jeftiniji.

Kriza u Ukrajini i priliv izbjeglica - nova „prijetnja“ za „solidarnost“, „raspodjelu tereta“ i migracionu politiku EU?

U svijetlu rata u Ukrajini (februar 2022), postavilo se pitanje da li će potencijalno veliki broj izbjeglica i njihov nagli priliv opet otvoriti stara-nova pitanja, a o kojima je u radu svakako bilo riječi. Nema sumnje da su ratna dešavanja izazvala, slobodno se može reći, tektonske promjene u Evropi po mnogim pitanjima, a takođe da govorimo o najvećoj izbjegličkoj krizi u Evropi u ovom vijeku.

Evropska unija je tada predvidjela određene mjere, usmjerene ka pružanju pomoći državama članicama u prihvatu (sada već) miliona izbjeglica iz Ukrajine. Ove mjere su se odnosile na „*platformu solidarnosti*“ koja je trebalo da pomogne u koordinaciji rada Vlada država članica i agencija Evropske unije, ali i da olakša kretanje izbjeglica u zemljama članicama, kao i zemljama poput Kanade i Velike Britanije.²⁶

Evidentno je da je priliv izbjeglica brzo usporen, te da je već nakon par mjeseci broj prelazaka granica(e) bio (mnogo) manji nego na početku. Od država članica – Poljska je bila najteže pogođena ovim talasom izbjeglica.

Iako se migracije mogu posmatrati kao prijetnja, skloniji smo mišljenju da su one prije izazov koji nudi mogućnosti za poboljšanje demografske slike i nataliteta evropskog kontinenta, ali i priliv (kvalifikovane) radne snage.

Uz sve izazove i otvorena pitanja, dolazi se i do toga da migracije (i one ovog tipa) nude neke mogućnosti: dakle, radi se o prilivu kvalifikovane ili čak visokokvalifikovane radne snage.

Pretpostavilo se (a čini se, donekle i pokazalo) da je udio kvalifikovane radne snage koja može odgovoriti potrebama tržišta rada Evropske unije, među izbjeglicama iz Ukrajine - veoma značajan. Bilo je očekivano preduzimnije odgovarajućih mjera i procedura (fleksibilizacija zakonskog okvira) kako bi se olakšala njihova integracija na tržište rada, a potencijalno uz prethodnu obuku za različite poslove. Proces njihovog zapošljavanja, u tom slučaju, bio je prilično olakšan.

Ono što se zna jeste da prilivi izbjeglica nijesu predvidivi i dešavaju se iznenada. Evropske zemlje su, uzimajući u obzir njihove iskustva sa prihvatom izbjeglica sa ratnih područja (bivša Jugoslavija, azijske i afričke zemlje, uspjele da adekvatno odgovore na izazove, ali i potencijalno iskoriste ulazak „nove“ radne snage na tržište rada.

ZAKLJUČAK

Iako se migracije mogu posmatrati kao prijetnja, skloniji smo mišljenju da su one prije izazov koji nudi mogućnosti za poboljšanje demografske slike i nataliteta evropskog kontinenta, ali i priliv (kvalifikovane) radne snage.

Uzimajući u obzir proklamovanje dugoročnog cilja EU, a to je da migracije učini „doziranim i uklopivim u svoje planove kako bi od neželjenih postale poželjne i

kao takve bile ugrađene u agendu društvenog razvoja zemalja članica EU“²⁷, sigurno je da već postoje, a da će u budućnosti tek postojati napori da se prevaziđu izazovi sa kojima se EU suočava u kontekstu migracionih procesa.

Svakako, očigledno je da će EU morati raditi na poboljšanju i unaprijeđenju svojih neefikasnih struktura i mehanizma, a koje je, uz njenu nespremnost i nekonzistentnost, ogolila migrantska kriza. Stanje jeste dodatno otežano pandemijom COVID-19, te ratom u Ukrajini, ali smatramo da opstanak EU nije pod znakom pitanja i da će odgovor na krize sa čijim se izazovima susreće biti adekvatan i u kontekstu migracionih procesa.

NOTES-NAPOMENE

¹ Robert Schuman, The SCHUMAN Declaration of 9 May 1950, European Commission, Luxembourg, 2015, p. 20. https://europa.eu/european-union/about-eu/symbols/europe-day/schuman-declaration_en.

² Court of Justice of the European Union, Commission v. Italy (Case 39/72), Judgment of 7 February 1973, European Court Reports, 1973, p. 1-38.

³ European Union, Consolidated Version of the Treaty on the Functioning of the European Union, Official Journal of the European Union, C 326, 2012, p. 47-390.

⁴ European Union, Consolidated Version of the Treaty on the Functioning of the European Union, Official Journal of the European Union, C 326, 2012, p. 47-390.

⁵ European Union, Consolidated Version of the Treaty on the Functioning of the European Union, Official Journal of the European Union, C 326, 2012, p. 47-390.

⁶ Court of Justice of the European Union, Slovakia and Hungary v Council (Joined Cases C-643/15 and C-647/15), Judgment of 6 September 2017, European Court Reports 2017, ECLI:EU:C:2017:631.

⁷ Svetlana Velimirović, Migrantska kriza, Srbija i Evropska unija, u Evropske sveske, Evropski porket Srbije, 2018. str. 1-21.

⁸ Svetlana Velimirović, Migrantska kriza, Srbija i Evropska unija, u Evropske sveske, Evropski porket Srbije, 2018. str. 1-21.

⁹ Institut za istraživanje migracija, Tokovi prisilnih migracija i humanitarna kriza u Evropi: strateška polazišta Instituta za migracije i narodnosti, Institut za istraživanje migracija, Zagreb, 2015.

¹⁰ Svetlana Velimirović, Migrantska kriza, Srbija i Evropska unija, u Evropske sveske, Evropski porket Srbije, 2018. str. 1-21.

¹¹ Svetlana Velimirović, Migrantska kriza, Srbija i Evropska unija, u Evropske sveske, Evropski porket Srbije, 2018. str. 1-21.

¹² Svetlana Velimirović, Migrantska kriza, Srbija i Evropska unija, u Evropske sveske, Evropski porket Srbije, 2018. str. 1-21.

¹³ Svetlana Velimirović, Migrantska kriza, Srbija i Evropska unija, u *Evropske sveske, Evropski porket Srbije*, 2018. str. 1-21.

¹⁴ Institut za istraživanje migracija, Tokovi prisilnih migracija i humanitarna kriza u Evropi: strateška polazišta Instituta za migracije i narodnosti, Institut za istraživanje migracija, Zagreb, 2015.

¹⁵ Ivana Jovanović, Politika migracija u Evropskoj uniji i odnosi sa tranzitnim zemljama, *Administracija i javne politike*, 8(1), 2018, str. 83-100.

¹⁶ Dušan Dostanić, Zalazak: Kriza Evropske unije i pad Rimske republike–nekoliko povjesnih analogija, *Srpska politička misao*, 3, 2020, str. 377-388.

¹⁷ Dragan Živaljević, Boro Merdović, Politički i socijalni izazovi savremenih migracija, *Srpska politička misao*, 72(2), 2021, str. 201-224.

¹⁸ Jens Rydgren, Radical Right-wing Populism in Denmark and Sweden: Explaining Party System Change and Stability, *SAIS Review of International Affairs*, 30(1), 2010, pp. 57-71.

¹⁹ Nazim Abdullayev, Impact of migration crisis on modern political processes in EU, *Journal of Governance and Politics*, 2, 2018, 4-4.

²⁰ Dragan Živaljević, Boro Merdović, Politički i socijalni izazovi savremenih migracija, *Srpska politička misao*, 72(2), 2021, str. 201-224.

²¹ Institut za istraživanje migracija, Tokovi prisilnih migracija i humanitarna kriza u Evropi: strateška polazišta Instituta za migracije i narodnosti, Institut za istraživanje migracija, Zagreb, 2015.

²² Hilal Kojlu, Turska: izbeglice više nisu dobrodošle?, DW, 10. 9. 2024. Dostupno na: <https://www.dw.com/sr/turska-radikalna-promena-izbeglice/C4%8Dke-politike/a-59306162>

²³ Vedrana Maglajlija, Migranti, socijalna bomba koju Erdogan može aktivirati, *Balkans Aljazeera*, 10.09.2024. Dostupno na: <https://balkans.aljazeera.net/teme/2020/3/7/migranti-socijalna-bomba-koju-erdogan-moze-aktivirati>

²⁴ Florian Schmitz, Grčka: Zabranjena zona za migrante na Marici, DW, 10.09.2024. Dostupno na <https://www.dw.com/bs/grčka-zabranjena-zona-za-migrante-na-marici/a-59239535>

²⁵ Florian Schmitz, Grčka: Zabranjena zona za migrante na Marici, DW, 10.09.2024. Dostupno na <https://www.dw.com/bs/grčka-zabranjena-zona-za-migrante-na-marici/a-59239535>

²⁶ Radio Slobodna Evropa, *EU Pomaže zemljama članicama U Prihvatu Ukrajinskih Izbjeglica*, *Radio Slobodna Evropa*, RSE, 10.09.2024. Dostupno na: <https://www.slobodnaevropa.org/a/eu-izbjeglice-mjere/31766992.html>

²⁷ Dragan Simeunović, Migracije kao uzrok političkih anomalija u Evropi. *Žurnal za kriminalistiku i pravo*, 19(3), 2015, str. 1-18.

REFERENCES:

- Abdullayev Nazim, Impact of migration crisis on modern political processes in EU, *Journal of Governance and Politics*, 2, 2018, 4-4.
- Court of Justice of the European Union, *Commission v. Italy* (Case 39/72), Judgment of 7 February 1973, *European Court Reports*, 1973, p. 1-38.
- Court of Justice of the European Union, *Slovakia and Hungary v Council* (Joined Cases C-643/15 and C-647/15), Judgment of 6 September 2017, *European Court Reports* 2017, ECLI:EU:C:2017:631.
- Dostanić Dušan, Zalazak: Kriza Evropske unije i pad Rimske republike–nekoliko povjesnih analogija, *Srpska politička misao*, 3, 2020, str. 377-388.
- European Union, Consolidated Version of the Treaty on the Functioning of the European Union, *Official Journal of the European Union*, C 326, 2012, p. 47-390.
- Institut za istraživanje migracija, *Tokovi prisilnih migracija i humanitarna kriza u Europi: strateška polazišta Instituta za migracije i narodnosti*, Institut za istraživanje migracija, Zagreb, 2015.
- Jovanović Ivana, Politika migracija u Evropskoj uniji i odnosi sa tranzitnim zemljama, *Administracija i javne politike*, 8(1), 2018, str. 83-100.

- Kojlu Hilal, Turska: izbeglice više nisu dobrodošle?, DW, 10. 9. 2024. Dostupno na: <https://www.dw.com/sr/turska-radikalna-promena-izbegli%C4%8Dke-politike/a-59306162>
- Maglajlija Vedrana, Migranti, socijalna bomba koju Erdogan može aktivirati, Balkans Aljazeera, 10.09.2024. Dostupno na: <https://balkans.aljazeera.net teme/2020/3/7/migranti-socijalna-bomba-koju-erdogan-moze-aktivirati>
- Radio Slobodna Evropa, *EU Pomaže zemljama članicama U Prihvatu Ukrajinskih Izbjeglica*, Radio Slobodna Evropa, RSE, 10.09.2024. Dostupno na: <https://www.slobodnaevropa.org/a/eu-izbjeglice-mjere/31766992.html>
- Rydgren Jens, Radical Right-wing Populism in Denmark and Sweden: Explaining Party System Change and Stability, SAIS Review of International Affairs, 30(1), 2010, pp. 57-71.
- Schmitz Florian, Grčka: Zabranjena zona za migrante na Marici, DW, 10.09.2024. Dostupno na <https://www.dw.com/bs/grčka-zabranjena-zona-za-migrante-na-marici/a-59239535>
- Schuman Robert, The SCHUMAN Declaration of 9 May 1950, European Commission, Luxembourg, 2015, p. 20, 10.09.2024. Dostupno na: https://europa.eu/european-union/about-eu/symbols/europe-day/schuman-declaration_en.
- Simeunović Dragan, Migracije kao uzrok političkih anomalija u Evropi. *Žurnal za kriminalistiku i pravo*, 19(3), 2015, str. 1-18.

- Velimirović Svetlana, Migrantska kriza, Srbija i Evropska unija, u Evropske sveske, Evropski porket Srbije, 2018. str. 1-21.
- Živaljević Dragan, Merdović Boro, Politički i socijalni izazovi savremenih migracija, Srpska politička misao, 72(2), 2021, str. 201-224.